

Kariyer Planlaması Sürecine Destek: “meslegimiseciyorum.org” Web Portalına İlişkin Kullanıcı Görüşleri

Dr. Öğr. Üyesi Yıldız ÖZTAN-ULUSOY*

Kocaeli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Kocaeli / Türkiye,
yildizoz@kocaeli.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9459-1176

Doç. Dr. Funda DAĞ

Kocaeli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, BÖTE Bölümü, Kocaeli / Türkiye
e-fundadag@kocaeli.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0868-6647

Öz

Meslek seçimi, seçeneklerin arttığı günümüz dünyasında günden güne zorlaşan bir süreçtir. Çeşitlenen meslek alanları, mesleklerin gerektirdiği nitelikler bireylerin uzun bir gözlem ve farkındalık dönemine ihtiyaç duymasına neden olmaktadır. Bu kapsamda, meslekleri tanımak ve çeşitlenen iş olanaklarına hâkim olabilmek için bireylerin bilgilenmeye ve yeterli meslekî olgunluk düzeyine ulaşmaları için de kendilerini tanımaya ihtiyaçları vardır. Bu çalışmada, lise öğrencilerinin kendilerini tanımaları ve meslekî olgunluk düzeylerini geliştirmeleri amacıyla yürütülen bir kariyer planlama programının destek aracı olarak hazırlanan web sitesinin kariyer planlaması sürecinde kullanışlılığı incelenmiştir. Betimsel tarama modelindeki çalışmada rehber öğretmen ve lise öğrencilerinden oluşan toplam 32 kullanıcıdan toplanan nicel ve nitel verilerin analizi gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın bulgularına göre; kullanıcıların “meslegimiseciyorum.org” web sitesine ilişkin değerlendirmelerinin olumlu

* Sorumlu Yazar. Tel: +90 532 427 41 45

© 2020. Kalem Eğitim ve Sağlık Hizmetleri Vakfı. Bütün Hakları Saklıdır. ISSN: 2146-5606, e-ISSN: 2687-6574.

olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, katılımcıların sitenin modüllerini içerik niteliği ve arayüz özellikleri açısından kullanışı ve yeterli buldukları belirlenmiştir. Sitede, “Meslek Alanları” ve “Kendini Tanıma” modüllerinin kullanıcılar tarafından en beğenilen modüller olarak ifade edildiği tespit edilmiştir. Araştırma bulguları doğrultusunda teknoloji destekli ortamların kariyer planlamasındaki katkıları tartışılmıştır

Anahtar Kelimeler: Kariyer geliştirme programları; Kariyer planlama; Bilgisayar destekli kariyer planlama sistemi; Lise düzeyi; Meslek seçimi.

Support for Career planning: User Opinions on “meslegimiseciyorum.org” Web Site

Abstract

The choice of profession is a process that is getting harder day by day in today's world where career options are increasing, too. The diversity of professions and the qualifications required by professions cause individuals need a long period of observation and awareness. In this context, individuals need to be informed in order to know the professions and master the diversified job opportunities, and also to know themselves in order to attain a sufficient level of professional maturity. In this research, the usefulness of the website, which is prepared as a support tool of a career planning program aimed at the recognition of high school students and their professional maturity levels, was examined in the career planning process. In the research as the descriptive survey model, the quantitative and qualitative data collected from a total of 32 users consisting of guidance teachers and high school students were analyzed. According to the findings of the study, it was determined that the users have found the website “meslegimiseciyorum.org” as useful. They also perceived the modules as useful and adequate in terms of content quality and interface characteristics. The “Occupational Fields” and “Self-Recognition” modules was defined by the users as the most admired modules. Within the findings of the research, the contributions of technology-supported environments in career planning were discussed.

Keywords: Career development programs; Career planning; Computer assisted career guidance system; High school level; Choice of profession.

Extended Summary

Purpose

In this research, the characteristics of a Computer Assisted Career Guidance System (CACGS), which was developed as a supportive tool for a career planning program for high school students and presented on the web, were

explained and it was aimed to determine how this program was perceived by teachers and students in terms of its usefulness and content quality.

Method

In the present study, a single screening model of descriptive research types, which used both qualitative and quantitative data together, was conducted. Since, it was aimed to analyze how the characteristics of mentioned CACGS were perceived by guidance teachers and students and to make a general assessment about its situation, this study is a kind of descriptive research and a single screening model was used.

Results

According to the research findings, it was determined that the opinions of all the participants regarding the web site “meslegimisceiyorum.org” were positive. Considering the opinions of the students and the teachers about the modules presented in the web site, it was seen that the “Self-Recognition” and “Occupational Fields” respectively were the most liked modules by guidance teachers , and that “Self-Recognition”, “Occupational Fields” and “Inventories (Scales)” were the most favorite modules of the students respectively. It was found that in general, all participants found the modules of the web site useful and that they liked the design, while the guidance teachers’ rate ($X=53.00$, $Sd=1.87$) was more than the students’ rate in this respect ($X=44.70$, $Sd=10.82$). It was determined that all the participants defined the content quality of the modules published on the “meslegimisceiyorum.org” web site as a good level. Finally, it was determined that participants did not provide any clear suggestions about the web site’s features that needed to be improved.

Discussion

As a result of this research, the importance of the studies on professional career planning was emphasized and it was determined that more qualified and sustainable supportive practices were needed especially in the national level. Additionally, it was revealed that the practices which were developed in line with the career planning and visual/content design principles and whose quality metrics were already determined would be very beneficial for guidance teachers and students during the professional career planning process.

As a result of his studies on evaluating the practices and opinions of psychological counselors who worked in in primary and secondary education institutions and Guidance Research Centers; Korkut (2007) indicated that the

program, scale and material requirements related to vocational guidance were excessive and web sites about vocational guidance in order to meet these requirements of guidance teachers would be very beneficial. Similar results were emphasized in studies on web based professional career programs (Abisoeye, Alabi, Ganiyu, Abisoeye, Omokore, 2015; Firestein, 2011). In this context, it can be said that web applications developed under the supervision of instructional technology experts and Guidance and Psychological Counseling experts in line with a multidisciplinary approach provide positive contribution for both guidance teachers and students in terms of career planning.

As a result of their studies on investigating the factors affecting students' career choices; Sarıkaya and Khorshid (2009) stated that young people should be provided with effective guidance services in order to facilitate their career choices in the high school and more information should be provided about the professions they might choose in the future.

Based on the findings of this research, since students defined “meslegimiseciyorum.org” web site’s “Occupational Fields” module as their most favorite one, we can say that students need sources on which they can get information about occupations during the process of their profession choice.

Conclusion

In this study, essential features of the systems called “Computer Assisted Career Guidance System (CACGS)” which could be used by individuals in their career planning process and these systems' sample implementations in Turkey and around the world were explained. Then, the main features of “meslegimiseciyorum.org” web site were identified in this study. At first, in line with the Career Sailboat Model from the career development programs for the secondary school students, the content of “meslegimiseciyorum.org” web site, a kind of CAGCS, was organized under the supervision of PDR field experts, it covered almost all of the basic features a CACGS should possess, and also it was developed in the modular structure under the supervision of CEIT (Computer Education and Instructional Technology) experts. Then, the perceptions of a group of participants consisting of students and guidance teachers on the quality of the content, the usefulness of the system's interface and modules, and the participants' opinions about the web site in general were analyzed.

As a result of the research, it was concluded that the web site

“meslegimiseciyorum.org” and its modules were found useful, its content quality were perceived as a good level by the users, and participants opinions about the web site were positive in general. In line with the findings of this study; it was found that there was a need for Instructional Technology applications like “meslegimiseciyorum.org” about career planning especially in Turkey. Therefore, in future studies, the increase in the number of web-based applications based on the principles of instructional technology and Career Guidance models can be compared, examples can be developed and qualities of these applications can be improved. In addition, there is a need for more in-depth research into the contributions of these types of applications to teachers and students in the process of career planning. The limitation of this research is that the “meslegimiseciyorum.org” web site was evaluated by a small number of users. It can be said that it is necessary to use and evaluate the developed web site and its modules in different professional career planning programs in order to improve their quality, and there is a need to conduct research to improve the quality of the web site with students from different class levels and school types and with more field experts.

Giriş

Meslek, bireysel kimliğin önemli bir kaynağıdır. Bireyin toplumsal ve kişisel varlığını belirlemede önemli bir etkinlik alanıdır (Kuzgun, 2000). Meslek seçimi ise bireyin ilgi alanları dâhilinde yapmayı arzu ettiği meslekler arasından seçim yapması ve bu mesleğe sahip olmaya yönelik gösterdiği çabayı ifade etmektedir (Sarıkaya ve Khorshid, 2009). Bireyin kariyer planlaması ve meslek seçimi onun kendine özgü tutumu ve değerleri ile alabileceği sosyal destek öğelerinin etkileşiminin bir ürünüdür (Arık ve Seyhan, 2016).

Mesleğe yönelme, meslek seçme, hazırlanma ve uyum konularında diğer bir deyişle meslek seçimine yönelik kariyer planlamasında, bireylere yapılacak yardım ilkokuldan yükseköğretimin son aşamasına, hatta örgün eğitimin dışında da sürdürülmesi gereken bir hizmettir. Kariyer planlaması çağdaş eğitimin önemli bir ögesidir (ACTE, 2008; Bağatır ve Peker, 2004). Türkiye’de okullarda, öğrencilere kariyer planlaması süreçlerinde destek olanlar rehber öğretmenlerdir (Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği, 2018). Rehber öğretmenler kariyer planlamasında okuldaki tüm öğrencilere eşit düzeyde ulaşma ve her zaman istenilen verimi sağlama konularında sorunlar yaşamaktadır (Aydın, 1988). Sınıf rehber öğretmenlerinin de sınıflarında rehberlik sürecini yürütmeleri çeşitli nedenlerle aynı nitelikte olamamaktadır

(Karataş ve Baltacı, 2013). Bu durum özellikle, önemli bir kariyer tercihi yapma dönemindeki lise öğrencileri için önem kazanmaktadır. Öğrenciler, kariyer için seçtikleri mesleğin gereksinimlerini, kendi bireysel özelliklerini veya özel yeteneklerini fark edemeden ve üniversite eğitiminin ne olduğunu anlamadan kariyer seçimlerini belirleyebilmektedirler (Maduakolam, 2000; Yüksel-Şahin, 2008).

Kariyer planlaması sürecinde bireylerin öğrenme ve eğitim ihtiyaçlarını belirlemelerinde danışmanlık yapacak uzmanlar çeşitli çevrimiçi kaynaklardan faydalanarak bu sürece destek olabilirler (Hirschi, 2018). Bu çerçevede kullanılacak destek uygulamalarından biri “Bilgisayar Destekli Meslek Rehberliği Sistemleri (BDMRS)”dir. 1960’lı yıllarda ortaya çıkan BDMRS, kariyer planlamasını desteklemek üzere geliştirilen teknoloji destekli uygulamalar olarak ifade edilmektedir (Sampson, 1993). Uzun yıllardır kariyer planlamasını desteklemek amacıyla kullanılan BDMRS’nin Dünya’da ve ülkemizde aktif uygulamaları oldukça sınırlıdır (Hirschi, 2018; Fowkes ve McWhirter, 2007; Yeşilyaprak, 2012).

Bu çalışmada, lise öğrencilerinin kendilerini tanımaları ve kariyer planlarını geliştirmelerine katkı sağlamak amacıyla uygulanan kariyer planlama programının destek aracı olarak hazırlanan bir web sitesinin; BDMRS özellikleri, kullanıcı görüşlerine göre kariyer planlaması sürecine katkısı, içeriklerinin niteliği ve kullanışlılığı açısından değerlendirilmektedir.

Bilgisayar Destekli Meslekî Rehberlik Sistemleri (BDMRS)

BDMRS, bireyin kendini tanıma ve değerlendirmesinin yanı sıra kariyer araştırması için yararlı bilgileri almak amacıyla bağımsız olarak çalışabileceği etkileşimli bilgisayar programlarıdır (Fowkes ve McWhirter, 2007; Imel, 1996). BDMRS, bireylerin kariyer planlamasıyla ilgili olarak genellikle dört temel konuda bilgiye erişimlerini kolaylaştıran özellikler sunar (Imel, 1996). Bunlar:

- Kullanıcıların değerlerini, ilgilerini, becerilerini, yeteneklerini, deneyimlerini ve bir işten bekleyebilecekleri özellikleri değerlendirmelerine yardımcı olan bir veya daha fazla “Değerlendirme Araçları”,
- Çeşitli mesleklerin niteliği, çalışma koşulları, istihdam alanları, eğitim ve öğretim gereksinimleri, kazançlar ve ilgili meslekler hakkında bilgileri içeren “Meslek Tanıtımları”,
- Mesleklerle ilgili eğitim programları ve bunları sağlayan öğretim

- kurumlarıyla ilgili bilgileri kapsayan “Eğitimsel Bilgiler”,
- Kullanıcıların kişisel özellikleriyle uyumlu iş ve kariyer olanaklarını eşleştirmelerini sağlayacak şekilde kullanıcıların tercihlerine göre arama olanakları sunan “Meslekî Arama” araçları olarak belirtilebilir.

Gati, Saka ve Krausz (2001), kariyer planlamasında bilgisayar destekli uygulamaların kariyer planlanmasına ilişkin engelleri (ör. bireysel eksiklikler ve mesleklere ilişkin bilgi eksikleri, vb.) ortadan kaldırmada etkili olabileceğini belirtmişlerdir. BDMRS'nin kariyer planlama süreçlerinde etkili ve verimli sonuçlar sağladığına yönelik araştırma bulguları (Abisoye ve ark., 2015; Ezenkwu, Johnson ve Jerome, 2017; Kim ve Kim, 2001; Papakota, 2016; Severy, 2008) bu tür teknoloji destekli ortamların kariyer planlaması süreçlerinde kullanılmasını desteklemektedir. Severy (2008), bireysel kariyer planlamasına yönelik bir dizi etkinlik içeren ve bireyin kariyer planlamasını belirlemesi amacıyla tasarlanan ağ tabanlı bir kariyer müdahalesinin, katılımcıların kariyer kararsızlığı ve kariyer kesinliği üzerinde olumlu etkisi olduğunu vurgulamıştır. Afolabi, Ojelabi, Amusan ve Adefarati (2017); gençlerin kariyer kararlarında ebeveynlerinin, çevre ve toplumsal etkilerin baskın olduğunu, mesleklerin özellikleri hakkında farkındalıklarının düşük olduğunu ve bu çerçevede özellikle daha az bilinen meslekler hakkında öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerin bilgilendirilmesi amacıyla kariyer ağ portallarının faydalı olacağını ifade etmişlerdir. BDMRS'nin kariyer planlaması sürecinde uzun süredir kullanıldığı (Lentz, Reardon ve Sampson, 1991-2017; Sampson ve ark., 1998) belirtmekle birlikte, ulaşılabilir uygulamalar oldukça sınırlıdır. Whiston, Li, Mitts ve Wright (2017) kariyer planlamada etkili faktörleri araştırdıkları ve son 20 yılda yapılan 57 kariyer planlamasına yönelik araştırmayı dahil ettikleri meta-analiz çalışmalarında, bu araştırmalardan sadece dört tanesinin bilgisayar destekli uygulamalar olduğunu belirtmişlerdir.

Alanyazında, BDMRS'lerin seçimine yönelik (Sampson ve ark., 1990), BDMRS'nin kariyer planlamasındaki işlevselliğinin belirlenmesine (Fowks ve McWhirter, 2007; Sampson ve ark., 1998) ve BDMRS'lerin sahip olması gereken nitelikleri belirleyici standartların oluşturulmasına yönelik (Gillie ve ark., 2009) çeşitli araştırmalar mevcuttur. The Association of Computer-Based Systems for Career Information (ACSCI) tarafından geliştirilen, ilki 1981 yılında oluşturulan ve son güncellemesi 2009 yılında yapılan bilgisayar tabanlı kariyer bilgi sistemleri için üretilen standartların, kariyer gelişimi için yüksek kaliteli araçlar sağlamayı ve en yüksek etik pratik standartları

karşılamaı amaçladığı belirtilmektedir (Gillie ve ark., 2009). ACSCI standartlarının bir BDMRS'nin üretim aşamasında özelliklerinin belirlenmesinde ve belli bir grup BDMRS içinden seçim yapılmasında kullanılabilceği belirtilmektedir. Diğer tarafta, Fowkes and McWhirter (2007), bireyin sahip olduğu kişisel ve toplumsal özelliklerin (sosyo-ekonomik durum, etnik köken, kişilik özellikleri, toplumsal cinsiyet, vb.) bireyin kariyer gelişimini şekillendirmede ve meslek kazanımında rol oynadığının daha önceki araştırmalarla belirlendiğini, fakat BDMRS'lerin kariyer planlamasındaki işlevselliğine ilişkin daha fazla araştırma yapılmasına ihtiyaç bulunduğunu vurgulamışlardır. Araştırmacılar bir BDMRS'nin etkililiğine yönelik yapılacak araştırmalarda; BDMRS'nin bileşenlerinin hedef yaş grubu için spesifik amaçlarının, önerilen kullanım düzeylerinin, kullanıcılar üzerindeki etkilerinin, erişilebilirlik, kullanım kolaylığı konusunda kullanıcılarının algılarının ve kullanıcılarının kariyer planlamaları üzerindeki etkilerinin belirlenmesine yönelik araştırmalara ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir (Fowkes ve McWhirter, 2007). Hızla dijitalleşen günümüz dünyasında kariyer planlamasına yönelik alanyazının bu konuya yeterli önemi göstermediğini belirten Hirschi (2018), kariyer planlamaya yönelik bilgisayar destekli uygulamaların geliştirilmesine, kariyer planlama süreçlerine entegre edilmesine ve bu yaklaşımların kariyer planlaması süreçlerinde etkililiğinin değerlendirilmesine yönelik araştırmalara ihtiyaç olduğunu vurgulamıştır. Bununla birlikte Türkiye'de kariyer planlamasına yönelik BDMRS türündeki uygulamaların henüz nicelik ve nitelik olarak yeter seviyede olmadığı (Yeşilyaprak, 2012) belirtilmektedir.

Türkiye'de BDMRS Uygulamaları

Türkiye'de BDMRS kapsamında ulaşılabilir durumda uygulamalar ve BDMRS'in kariyer planlamasındaki rolüne ilişkin araştırmalar oldukça sınırlıdır. Ulaşılabilen BDMRS örneklerinden biri, yaşamboyu öğrenme bağlamında meslekî rehberlik hizmetlerinde bir destek aracı olduğu belirtilen "Ulusal Meslekî Bilgi Sistemi (UMBS)" dir. UMBS, "meslegimiseciyorum.org" web sitesiyle benzer hedef kitleye (lise öğrencileri) sahip olması ve ađ üzerinden açık erişilebilir bir uygulama olması sebebiyle incelenmiştir. Üyelik sistemiyle ve açık erişilebilen kaynakları bulunan UMBS, öğrenciler için meslekî rehberlik hizmetlerinde destekleyici bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Bir BDMRS'nin sahip olması beklenen özellikler bağlamında UMBS'nin, dört temel BDMRS işlevine sahip olduğu fakat bu işlevlerin hepsinin aktif çalışır durumda ve işlevsel olmadığı görülmüştür. Bununla birlikte ilgili portalın kullanıcıları tarafından değerlendirildiği veya kariyer planlaması süreçlerinde

etkililiğine ilişkin herhangi bir araştırma bulgusuna ulaşılammıştır.

Türkiye’de geliştirilen bir diğer BDMRS örneği; lise öğrencilerinin yükseköğretimde program seçimlerine yardımcı olmak amacıyla sunulan BİLDEMER’dir. Bu uygulamanın ortaöğretim düzeyi için düzenlenen BİLDEMER-O isimli versiyonunda vardır. BİLDEMER-O’nun; ortaokul öğrencilerinin lise öğrenim alanlarının özelliklerini tanımaları ve seçenekler üzerinde düşünmelerine olanak sağlamaya yönelik olduğu belirtilmektedir (Kuzgun, Timur ve Bozgeyikli, 2010).

Alanyazında yukarıda değinilen BDMRS örnekleri dışında, kariyer planlamasına yönelik farklı yaş grupları için geliştirilmiş çeşitli uygulamaları içeren araştırmalar da mevcuttur. Doğan ve Tokat (2008), Türkiye’de öğretim kurumlarında öğrencilerin gelişimlerini takip etmek amacıyla uygulanan rehberlik testlerinin ve öğrenci dosyalarının internet ortamında uygulanabilmesi amacıyla bir e-rehberlik sistemi geliştirmişlerdir. Peker, Güler, Şen ve İstanbullu (2017); bulanık mantık tabanlı WEB-CGS ismi verilen bir meslekî rehberlik sistemi geliştirmişlerdir. Yıldız ve Yıldız (2005), ilköğretim kademesinde öğrencinin baskın zekâ alanlarının belirlenmesinde ve bir üst eğitim kurumunu tercihinde tavsiyeler vermede kullanılabilecek bir uygulama geliştirmişlerdir.

Diğer taraftan, Türkiye’de kariyer planlamasına yönelik teknoloji destekli uygulamaların kariyer planlaması süreçlerindeki etkililiğinin incelendiği araştırmaların da oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. BİLDEMER-O uygulamasının ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerine etkisinin araştırıldığı deneysel bir araştırmada, uygulamanın genel olarak öğrencilerin kariyer planlama düzeylerinin gelişimini olumlu yönde etkilediği belirtilmektedir (Doğan, 2011). Bunun dışında kariyer planlamasına yönelik herhangi aktif bir uygulamaya ve uygulamanın hedef kitlesi tarafından değerlendirildiği bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Türkiye’de BDMRS’lere ilişkin örneklerin ve çalışmaların oldukça az olması (Yeşilyaprak, 2012) ve karşılaştırılabilir örneklerin kariyer geliştirme programları alanına sağlayacağı katkılar (Fowks ve McWhirter, 2007; Hirschi, 2018) göz önünde bulundurulduğunda, bu konudaki çalışmaların artması gerektiği ifade edilebilir. Kariyer planlaması açısından gençlerin ilgi alanlarını ve beklentilerini belirleyerek kuvvetli oldukları yönleri ve kendilerini geliştirmeleri gereken alanları tespit edebilmeleri önemlidir (Arık ve Seyhan, 2016; Özdaşlı, 2008). Bunun için, bireylerin kendilerinin daha fazla

farkında olmalarına destek olunmasına, mesleklerle ilgili farkındalıklarının geliştirilmesine, karar verme becerilerinin öğretilmesine ve tüm bunlar için planlı kariyer gelişim müdahalelerine ihtiyaç vardır (Owen, 2013, s.16). Diğer taraftan, psikososyal müdahalelere ve danışmanlık hizmetlerine erişimde coğrafî, psikolojik, fiziksel ve finansal engellerin aşılmasında internet üzerinden erişilebilen uygulamalar fayda sağlayabilir (Abisoye ve ark., 2015; Herman, 2010; Mallen, Vogel, Rochlen ve Day, 2005). Kariyer planlamasına yönelik teknoloji destekli uygulamaların kariyer planlaması açısından faydalı olabilmesi için kariyer geliştirme alanının kuramsal altyapısı ile uyumlu olması sağlanmalıdır (Acar, 2013, s.238). Bu doğrultuda, kariyer planlama süreçlerini desteklemek üzere kariyer geliştirme programlarıyla uyumlu teknoloji destekli uygulamaların geliştirilmesine ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada, lise öğrencilerinin kendilerini tanımaları ve kariyer planlarını geliştirmelerine katkı sağlamak amacıyla uygulanan bir kariyer planlama programının destek aracı olarak geliştirilen bir web sitesi değerlendirilmektedir. Araştırmanın, kariyer planlaması süreçlerinde rehber öğretmenler ile öğrenciler için destekleyici bir ortamın sunulması ve teknoloji destekli kariyer planlaması uygulamalarının niceliksel ve niteliksel gelişimi açısından alanyazına katkı sağlaması beklenmektedir.

Bu çalışmada, lise öğrencilerine yönelik hazırlanan bir kariyer geliştirme programı dahilinde, programın destekleyicisi olarak geliştirilen uygulamanın kariyer planlaması sürecine katkısının, uygulamanın arayüz kullanımının ve içeriksel niteliğinin rehber öğretmen ve öğrenciler tarafından nasıl değerlendirildiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. “meslegimiseciyorum.org” web sitesi ve sitenin kariyer planlaması sürecine katkısı hakkında öğrencilerin ve rehber öğretmenlerin görüşleri ve değerlendirmeleri nedir?
2. “meslegimiseciyorum.org” web sitesinin ve sitede sunulan modüllerin içerik niteliğine ve arayüz özellikleri açısından kullanılabilirliğine ilişkin öğrencilerin ve rehber öğretmenlerin değerlendirmeleri nedir?

Yöntem

Araştırma, nitel ve nicel verilerin bir arada kullanıldığı betimsel araştırma türünde tekil tarama modelinin uygulandığı bir çalışmadır. Bilimsel

çalışmaların ilk aşamasını oluşturan betimleme araştırmalarında amaç; olayları, obje ve durumları anlamak ve anlatmak amacıyla çeşitli veri toplama yöntemleriyle toplanan verilerin analiziyle mevcut bir durumu veya objeyi daha iyi anlayabilmek, gruplayabilmek ve varsa ilişkilerini saptayabilmektir (Kaplan, 1998, s.59). Tekil tarama modelinde ilgilenilen durum veya konuya ilişkin değişkenler ayrı ayrı betimlenmeye çalışılır (Karasar, 2010, s.79). Bu araştırmanın, BDMRS özellikleri ve kullanıcı deneyimleri açısından, uygulamanın değerlendirilmesiyle ilişkili bir durum tablosu sunması sebebiyle betimsel ve tekil tarama modelinin uygulandığı bir araştırma olduğu söylenebilir.

“meslegimiseciyorum.org” Web Sitesi

Bu araştırmada değerlendirilen “meslegimiseciyorum.org” isimli web sitesi BDMRS özelliklerine sahip bir uygulamadır. Web sitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışma (RPD) alan uzmanları ve Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi (BÖTE) alan uzmanları rehberliğinde multidisipliner bir yaklaşımla geliştirilmiştir. Web sitesinin içerik yapısı, ortaöğretim öğrencileri ve yetişkinlere yönelik hazırlanan kariyer geliştirme programlarından Kariyer Yelkenlisi Modeli (KYM) (Korkut-Owen, Arıcı, Demirtaş- Zorbaz ve Mutlu-Sural, 2015) referans alınarak tasarlanmıştır. İçerikler çoklu ortam tasarım ilkelerine (Mayer ve Morono, 2002) göre geliştirilmiştir. Sitenin geliştirme sürecinde, öğretim tasarımında en yaygın model olan (Göksu, Özcan, Çakır ve Göktaş, 2014) ADDIE modeli (Branch, 2009; Kruse, 2002) kullanılmıştır.

“meslegimiseciyorum.org” web sitesinin temel amacı, lise düzeyindeki öğrencilerin kariyer planlaması süreçlerinde kendi bireysel özellikleri hakkında fikir edinebilmesi, meslek alanlarını ve bu alanlara ilişkin meslekleri tanımlarına yardımcı olabilmesi ve rehberlik öğretmenleri ile birlikte kullanıldığında öğrencilerin kariyer olgunluk düzeylerinin gelişimine katkı sağlayacak bir ortam olarak kullanılmasıdır. RPD alan uzmanları tarafından yürütülen “Uçurtma” meslekî rehberlik programı dâhilinde programa katılan öğrencilerin yüz yüze aldıkları eğitim, bu web sitesiyle desteklenmiştir.

Web sitesi içerikleri, kariyer planlama modellerinden Kariyer Yelkenlisi Modeli (KYM)’ne göre tasarlanmıştır. KYM, dört boyutu ve bu boyutların birbirleriyle etkileşimleri çerçevesinde karar verme süreçlerini dikkate alan, Türk kültürüne uygun geliştirilmiş bir kariyer planlama modelidir (Korkut-Owen, Arıcı, Demirtaş- Zorbaz ve Mutlu-Sural, 2015). Kariyer kararı verme aşamasındaki, kariyerinde sorunlarla karşılaşan ya da kariyerini değiştirmeyi planlayan bireylere (lise ve üniversite öğrencileri, yetişkinler) ve onlarla

çalışan psikolojik danışman ve diğer kariyer hizmeti veren profesyonellere yöneliktir.

Web sitesinin içerikleri modüler yapıda ve çoklu ortam tasarım ilkelelerine göre geliştirilmiştir. Çoklu ortam ile bireylere zengin öğrenme olanakları sağlanabilmektedir (Trollip ve Alessi 2001'den akt; Kuzu, 2011, s.2-33). Sitenin tüm modülleri, animasyon, ses, metin, görsel gibi farklı çoklu ortam öğelerinin anlamlı ve ilgi çekici bir bütün oluşturacak şekilde bir araya getirilmesiyle tasarlanmıştır. Bu geliştirme sürecinde modül içeriklerinin kullanıcıda bilişsel yük oluşturmaması, görsellerin ve tüm tasarımın açık ve anlaşılır olması için çoklu ortamla öğrenmede tasarım ilkelerine (akt; Kuzu, 2011, s.2-33) uyulmuştur.

Web sitesinde, her modül içinde ve modüller arasında gezinme tam kullanıcı denetimi ile serbest bırakılmıştır. Böylece kullanıcı bir modülün istediği bir yerinden başka bir kısmına geçiş yapabildiği gibi, bir modülden başka bir modülede kolaylıkla geçişi gerçekleştirebilmektedir. Bunun yanında, modüller arası geçişlerde kullanıcıya yol gösterici öneriler sunularak gezinme kolaylaştırılmıştır. Örneğin, “Ölçekler” modülünde meslekî olgunluk ölçeğini uygulayan bir kullanıcı “henüz kendini tanıma konusunda yeterli olgunluğa ulaşmadığı” sonucunu aldığı anda, kullanıcıya “Kendini Tanıma Modülü”ne gitmesi önerilmektedir.

“meslegimiseciyorum.org” sitesinde; “Kendini Tanıma”, “Meslek Alanları” ve “Ölçekler” olmak üzere üç modül bulunmaktadır (Bkz. Şekil 1a). “Kendini Tanıma” modülünde amaç bireyin, kendini keşfetmesine yönelik kariyer yolculuğunun başlangıcında, kariyer yönünü belirleyen önemli etkenlerden olan ilgi, yetenek, değer, kişilik, aile ve çevresel faktörler hakkında bilgi kazanmasını sağlamaktır (Bkz. Şekil 1b).

“Meslek Alanları” modülünde, meslek türlerine göre bilgiler beş temel alan ve meslek yüksek okulları olmak üzere altı grup altında sunulmuştur. Bu gruplar; matematik ağırlıklı sayısal alan, fen ağırlıklı sayısal alan, eşit ağırlık alanları, özel yetenek alanı, sözel-dil alanları ve meslek yüksek okullarıdır. Her alan altında o alanla ilgili meslek türleri ve meslekler hakkında öğrencinin fikir edinmesini sağlayacak tüm bilgiler yer almaktadır (Bkz. Şekil 1c). Modülde seçilen bir mesleğe ilişkin tanıtıcı bilgiler, mesleğin genel özellikleri, çalışma alanları, çalışma ortamları, meslek eğitimi, meslekte ilerleme koşulları, kazanç durumu, mesleğin görev alabildiği alanlar ve ek bilgiler başlıkları altında sunulmaktadır (Bkz. Şekil 1c).

Kendini Tanıma Modülü

Bu modülün herhangi bir ses bitmeden başka bir butona ya da kulaklık te

Bu proje Kocaeli Üniversitesi 2016-2017 İbrahim Okumas - Muhammed İrmak - Uğur Artı

MESLEK ALANLARINI İNCELEMEK İSTERSEN

MATEMATİK AĞIRLIKLİ SAYISAL ALAN

FEN AĞIRLIKLİ SAYISAL ALAN

EŞİT AĞIRLIK

ÖZEL YETENEK

MESLEK YÜKSEKOKULLARI

SÖZEL / DİL

Meslek Alanları Modülü

EnvanterGiris

Mesleki Rehberlik Envanteri

Bu modülde, hangi alanda daha baskın ve yetenekli olduğunuzu bulmaya yardımcı bazı testler bulunmaktadır.

- 1 Mesleki Olgunluk Ölçeği
Meslek seçmeye hazır mısınız? Görmek için tıklayın.
- 2 Karar Stratejileri Ölçeği
Henüz karar verip-veremeyeceğinizi görmek için tıklayın.
- 3 Holland Ölçeği
Kişilik ve ilgilerinizi bulmak için tıklayın.
- 4 Kendini Değerlendirme Ölçeği
Kendi yetenek, ilgi ve değerlerinizi görmek için tıklayın.

Envanterler Modülü

Şekil 1. “meslegimiseciyorum.org” Web Sitesi ve Modüller

“Ölçekler (Envanterler)” modülünde bireyin kendisini tanımasına olanak sağlayacak meslekî rehberlik envanterleri bulunmaktadır. Her envanter bilgilendirme, sorular ve dönüt olmak üzere üç kısımdan oluşmaktadır. Bilgilendirme kısmında envanterin amacı hakkında açıklamalar, sorular kısmında envanteri oluşturan sorular ve dönüt kısmında ise envanterden elde edilecek sonuçların kapsamı ve nasıl değerlendirilmesi gerektiği bilgisi sunulmaktadır. Her envanterin birey tarafından yanıtlanması sonucunda bir rapor oluşmaktadır. Raporun değerlendirmesinin rehber öğretmen gözetiminde yapılması gerektiği bilgisi modül girişinde verilmektedir. Bu modülde bireyin uygulamasına olanak sağlanan dört envanter yer almaktadır. Bunlar; bir meslek seçimine hazır olma durumunu analiz amacıyla kullanılan, “Meslekî Olgunluk Ölçeği”; bireyin karar verme düzeyini belirlemek üzere kullanılan “Karar

Stratejileri Ölçeği”; bireyin meslekî kişilik ve ilgi alanlarını belirlemek üzere kullanılan “Holland Ölçeği” ve bireyin kişisel yetenek, ilgi ve değerlerini tespit etmek için kullanılan “Kendini Değerlendirme Ölçeği”dir (Bkz. Şekil 1d).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu rehber öğretmenler ve lise öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan rehber öğretmenler, Kocaeli ilinde lise düzeyinde MEB’e bağlı okullarda rehber öğretmen görevini yürüten ve araştırmaya katkı sağlamaya gönüllü olan beş rehber öğretmendir. Araştırmaya katılan öğrenciler ise, “Uçurtma” kariyer geliştirme programının yürütüldüğü Kocaeli ili Gölcük ilçesinde bir devlet lisesinde okuyan farklı öğretim düzeylerindeki öğrencilerdir.

Araştırmanın katılımcılarının demografik bilgileri katılımcı türüne, cinsiyete ve öğrenci katılımcılar için sınıf düzeyine göre Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik ve Tanıtıcı Bilgileri

		Öğrenci	Rehber Öğrt.	Toplam
Sınıf	9	4 (%12.5)	-	4 (%12.5)
Düzeyi	10	20 (%62.5)	-	20 (%62.5)
	11	1 (%3.1)	-	1 (%3.1)
	12	2 (%6.3)	-	2 (%6.3)
	Toplam	27 (%84.4)	-	27 (%84.4)
Cinsiyet	K	14 (%43.8)	3 (%9.4)	17 (%53.1)
	E	13 (%40.6)	2 (%6.3)	15 (%46.9)
	Toplam	27 (%84.4)	5 (%15.6)	32 (%100)
Kişisel Bilgisayar	Var	18 (%56.3)	5 (%15.6)	23 (%71.9)
	Yok	9 (%28.1)	0 (%0)	9 (%28.1)
	Toplam	27 (%84.4)	5 (%15.6)	32 (%100)
Mobil Telefon	Var	27 (%84.4)	5 (%15.6)	32 (%100)
	Toplam	27 (%84.4)	5 (%15.6)	32 (%100)
Evde İnternet Bağlantısı	Var	22 (%68.8)	5 (%15.6)	27 (%84.4)
	Yok	5 (%15.6)	0 (%0)	5 (%15.6)
	Toplam	27 (%84.4)	5 (%15.6)	32 (%100)
Mobil İnternet Bağlantısı	Var	25 (%78.1)	5 (%15.6)	30 (%93.8)
	Yok	2 (%6.3)	0 (%0)	2 (%6.3)
	Toplam	27 (%84.4)	5 (%15.6)	32 (%100)

Tablo 1’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğrenciler; 14 kız (%43.8) ve 13 erkek (%40.6) olmak üzere toplam 27 (%84.4) kişidir. Rehber öğretmenler ise; 3 kadın (%9.4) ve 2 erkek (%6.3) olmak üzere 5 (%15.6) kişidir. Araştırmaya katılan öğrencilerin yarıdan fazlası (20 kişi, %62.5) 10. sınıf öğrencisidir. Araştırmaya katılan öğrencilerin yarıdan fazlası (18 kişi, %56.3) kendi kişisel bilgisayarına sahip ve tamamı mobil telefon (27 kişi, %84.4) sahibidir. Öğrencilerin yine yarıdan fazlasının evlerinde (22 kişi,

%68.8) ve mobil telefonlarında (25 kişi, %78.1) internet erişimi vardır. Rehber öğretmenlerin ise tamamı kişisel bilgisayar ve mobil telefon sahibidir. Bununla birlikte, araştırmaya katılan tüm rehber öğretmenler evlerinde ve mobil telefonlarında internet erişimine sahiptirler.

Araştırma kapsamında toplanan verilerde öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarına ilişkin veri toplanmamakla birlikte, “Uçurtma” kariyer planlama programının uygulandığı okulun öğrencileri katılımcı grubunu oluşturmaktadır. Bu programa ilişkin projenin amacı doğrultusunda, projenin uygulandığı okul orta ve düşük sosyo-ekonomik düzeyde ailelerin çocuklarının devam ettiği bir okuldur. Web sitesini kullanmak için sitenin kullanıcılarının internet erişimine sahip olmaları ve web sitesine erişim için kullanacakları bir bilgisayar veya mobil telefona sahip olmaları bir gereksinimdir. Web sitesi için kullanılan web arayüzü hem bilgisayar hem mobil cihazlarda site içeriğinin görüntülenmesine uyumludur. Bununla birlikte, mobil cihazlarda flash player eklentisinin yüklü olması durumunda site içeriği web tarayıcıda sorunsuz görüntülenebilmektedir. Bu sebeple araştırmada katılımcıların, özellikle sosyo-ekonomik durumları dikkate alınarak öğrenci katılımcıların, gerekli donanımlara sahiplik durumları belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre, “meslegimiseciyorum.org” sitesini değerlendiren katılımcıların çoğunluğunun (%71.9) bilgisayar sahibi ve tümünün mobil telefon sahibi oldukları, tüm katılımcıların evde veya mobil telefonlarında internet erişimine sahip oldukları görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

“meslegimiseciyorum.org” web sitesinin kullanılabilirliğinin ve içerik niteliğinin değerlendirilmesi amacıyla nicel ve nitel veriler araştırmanın katılımcılarından elektronik ortamda toplanmıştır. Araştırmada üç veri toplama formu kullanılmıştır.

Birinci veri toplama formu, kullanıcılara ilişkin demografik bilgileri ve araştırmaya ilişkin nitel verileri toplamak amacıyla kullanılmıştır. Katılımcıların site hakkındaki görüşlerini almak üzere formda üç açık uçlu soru vardır. Açık uçlu sorulardan birinin öğrencilerin kariyer hedefleriyle ilişkili olması sebebiyle rehber öğretmenler, öğrenci katılımcının kariyer hedefiyle ilgili soruyu yanıtlamamaları konusunda form üzerindeki açıklamayla bilgilendirilmişlerdir. Birinci formda yer alan açık uçlu sorular aşağıda sunulmuştur:

- Meslek seçimine ilişkin bir kariyer planlanınız var mı? Lütfen

- açıklayınız. (Rehber öğretmenler bu soruyu boş bırakmalıdır.)
- “meslegimiseciyorum.org” hakkındaki genel düşüncelerinizi/değerlendirmenizi açıklayınız.
 - “meslegimiseciyorum.org” sitesinde en beğendiğiniz modülleri ve beğeni sebebinizi açıklayınız.

Araştırmanın ikinci veri toplama formu, kullanıcıların “meslegimiseciyorum.org” sitesi hakkında genel algı ve görüşlerini belirlemek üzere hazırlanan nicel sorulardan oluşmaktadır. İkinci formda 10 soru bulunmaktadır. İkinci formda bulunan on sorudan ilk beşi, sitenin kariyer gelişimi sürecine katkısı olup olmayacağını belirlemek üzere; diğer beş soru ise sitenin arayüz tasarımı hakkında kullanıcı görüşlerini belirlemek üzere sorulmuştur. İkinci formda ilk beş soru araştırmacılar tarafından yazılırken, takip eden diğer beş soru Dağ (2016) tarafından Türkçe uyarlama ve geçerlilik güvenilirlik çalışması yapılan “Web Tabanlı Öğrenme Ortamlarını Değerlendirme Ölçeği”nin “Öğrenme Arayüzü” alt boyutundaki ifadelerin araştırma amacına uygun olarak soru hâline dönüştürülmesiyle oluşturulmuştur. Bu formda, katılımcıların sorulara yanıt vermek için “kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, biraz katılmıyorum biraz katılıyorum, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum” seçeneklerinden birini işaretlemesi istenmiştir.

Araştırmada “meslegimiseciyorum.org” web sitesinin ve sitede yer alan içerik modüllerinin kullanışlılığı ve içerik niteliği açısından değerlendirilebilmesi amacıyla öncelikle alanyazında kariyer gelişimine yönelik teknoloji destekli ortamların değerlendirilmesinde kullanılacak ölçme aracına ulaşılamamıştır. Web tabanlı ortamların değerlendirilmesi amacıyla kullanılacak ölçme araçlarına yönelik Türkçe uyarlaması, geçerlilik ve güvenilirlik analizleri Dağ (2016) tarafından yapılan dört alt boyutlu “Web Tabanlı Öğrenme Ortamlarını Değerlendirme Ölçeği”nin iki alt boyutunun, “meslegimiseciyorum.org” sitesinin ve modüllerinin arayüz ve içerik kullanışlılığına ilişkin algıyı belirlemeye yönelik ifadeler içerdiği belirlenmiş ve sitenin değerlendirilmesinde kullanılmak üzere bu ölçeğin iki alt boyutu kullanılmıştır. İlgili ölçeğin, web tabanlı öğrenme ortamlarının seçiminde ve değerlendirilmesinde kullanılabilirliği ifade edilmektedir (Dağ, 2016). 40 madde ve “Öğretim Staretijisi, Öğretim Materyali, Öğrenme Aracı ve Öğrenme Arayüzü” olmak üzere dört alt boyuttan oluşan ölçeğin, Türkçe uyarlamasında 482 katılımcıyla yapılan açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ölçeğin dört alt boyuttan oluşan yapısının orjinal ölçek ile paralellik gösterdiği, birinci seviye doğrulayıcı

faktör analizi sonucuna göre uyumluluk seviyesinin iyi olduğu ve ölçeğin tümü için hesaplanan iç tutarlılık (Cronbach Alfa) katsayısının .95 olduğu belirtilmiştir. Türkçe ölçek formunda tüm alt boyutlar için iç tutarlılık katsayıları belirtilmekle birlikte, bu çalışmada kullanılan iki alt boyuttan “Öğrenme Arayüzü” alt boyutu için iç tutarlılık katsayısı .91, “Öğretim Materyali” alt boyutu için ise .90 olarak belirtilmiştir (Dağ, 2016). İlgili ölçeğin 11 maddeden oluşan “Öğrenme Arayüzü” alt boyutu bu çalışmada, web sitesinde sunulan modüllerin arayüzlerinin algılanan kullanılabilirliğini belirlemek üzere kullanılmıştır. 9 maddeden oluşan “Öğretim Materyali” alt boyutu ise web sitesinde yer alan modüllerin içerik niteliklerinin kullanıcılar tarafından nasıl algılandığını belirlemek üzere kullanılmıştır. Web Tabanlı Öğrenme Ortamları Değerlendirme Ölçeği’nde soruların beşli derecelendirme yapısında sunulması sebebiyle, form kullanıcılara beşli derecelendirme yapısında sunulmuştur. Kullanıcının sorulara yanıt vermek için “kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, biraz katılmıyorum biraz katılıyorum, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum” seçeneklerinden birini işaretlemesi istenmiştir.

Üç soru formundan sonra, kullanıcıların “meslegimiseciyorum.org” web sitesine ilişkin eklemek istedikleri veya sitenin iyileştirilmesine yönelik görüşlerini almak üzere “meslegimiseciyorum.org” sitesi hakkında eklemek istediğiniz görüş ve önerilerinizi lütfen belirtiniz.” şeklinde açık uçlu bir soru ayrıca tercihe bağlı yanıtlanmak üzere sorulmuştur.

Veri toplama amacı ile kullanılan formlar, kapsam geçerliliğinin sağlanması amacıyla araştırmacılar dışında bir BÖTE alan uzmanının, bir RPD alan uzmanının ve bir RPD yüksek lisans öğrencisinin görüşlerine sunulmuştur. Uzmanların, her bir veri toplama aracındaki soruları uygun bulmaları sonrasında, soruları araştırmacılar tarafından oluşturulmuş olan birinci ve ikinci veri toplama formu, Türkçe dilinin yazım ve dilbilgisi kurallarına uygunluğu açısından bir Türk Dili uzmanı tarafından değerlendirilmiştir. Son olarak tüm soru formları, araştırma amacı ve “meslegimiseciyorum.org” web sitesi hakkında bilgi verildikten sonra, eğitim fakültesinde farklı alanlarda okuyan beş birinci sınıf öğrencisinin görüşüne sunulmuştur. Öğrenciler siteyi incelemişler, formlardaki soruları okumuşlar ve soruların açık ve anlaşılır olduğunu ifade etmişlerdir.

Veri Toplanması ve Analizi

Araştırma için ihtiyaç duyulan veriler, kariyer geliştirme programının uygulanması sürecinde Mart-Nisan 2017’de, yaklaşık 4 haftalık bir sürede

toplanmıştır. Belirtilen süre içinde öncelikle öğrencilerin ve rehber öğretmenlerin web sitesini incelemeleri istenmiştir. Rehber öğretmenler belirtilen süre içinde inceleme ve formu elektronik ortamda doldurma işlemlerini bireysel olarak tamamlamışlardır.

Veri analizi sürecinde açık uçlu sorularla toplanan nitel veriler içerik analizine tabi tutulmuş, nicel verilerin analizinde ise betimsel istatistik yöntemleri kullanılmıştır. Nicel verilerin analizi SPSS istatistik paket programı kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesi amacıyla, aritmetik ortalama, standart sapma, yüzde, frekans gibi betimsel istatistikler kullanılmıştır.

Nicel verilerin analizinde veri toplama formunun ikinci ve üçüncü bölümünde yer alan sorulara verilen yanıtlar “kesinlikle katılmıyorum”dan “kesinlikle katılıyorum”a doğru 1’den 5’e sayısal değerler verilerek puanlanmış ve her madde için yapılan puanlamaların aralık genişliği “dizi genişliği/yapılacak grup sayısı” (Tekin, 1996) formülü ile hesaplanmıştır. Buna göre araştırma kullanılan beşli derecelendirme yapısındaki soruların ve maddelerin değerlendirilmesinde esas alınan aritmetik ortalama aralıkları; “1.00-1.80=Kesinlikle katılmıyorum”, “1.81-2.60=Katılmıyorum”, “2.61-3.40=Biraz katılıyorum biraz da katılmıyorum”, “3.41- 4.20=Katılıyorum” ve “4.21-5.00=Kesinlikle katılıyorum” şeklindedir.

Veri sunumunda, ikinci veri toplama formundaki sorulara katılımcıların verdikleri yanıtlar soru bazında aritmetik ortalama ve standart sapma değerleriyle sunulmuştur. Üçüncü veri toplama formundan elde edilen verilerin analizinde, beşli derecelendirme yapısındaki her maddenin toplam puan ortalamalarına göre katılımcıların “meslegimiseciyorum.org” web sitesinin ve modüllerin kullanılabilirliğine ilişkin algıları ve modüllerin içerik niteliğine ilişkin algıları değerlendirilmiştir. Üçüncü veri toplama formundaki bölümlerden veya bu bölümlerdeki herhangi bir maddeden alınan puanın yüksek olması o bölümün toplamına veya o maddeye ilişkin olarak web sitesinin belirtilen niteliğe sahip olduğu, düşük olması ise söz konusu niteliğe sahip olmadığı şeklinde yorumlanmıştır. 32 katılımcının doldurduğu üçüncü veri toplama formunda, site ve modüllerin arayüz kullanılabilirliğine ilişkin bölüm için içerik tutarlılığı için .98, modüllerin içerik niteliğine ilişkin bölüm için ise içerik tutarlılığı .97 olarak hesaplanmıştır.

Birinci veri toplama formundaki, açık uçlu soruların analizinde içerik analizi uygulanmıştır. Veriler dört aşamada analiz edilmiştir: 1. Verilerin

kodlanması, 2. Kodlanan verilerin temalarının belirlenmesi, 3. Kodların ve temaların düzenlenmesi, 4. Bulguların tanımlanması ve yorumlanması (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Analiz sürecinde öncelikle, katılımcıların yanıtları deşifre edilip çözümlenmeler yapılmıştır. Öncelikle rehber öğretmenlerin sonrasında öğrencilerin görüşlerinin analizinde, ifadelerdeki benzer öğeler kategorilendirilmiş ve bu kategoriler gruplandırılarak temalar oluşturulmuştur. Verilerin çözümlenmesinde katılımcı öğretmenlere (R1, R2, vb.) biçiminde, öğrencilere ise (K1, K2, vb.) biçiminde birer kod numarası verilerek açıklamalar yapılmıştır. Elde edilen veriler sayısallaştırılarak frekans ve yüzde olarak ifade edilmiştir. Araştırmada elde edilen nitel verilerin iç geçerliğini (inandırıcılığı) sağlamak amacıyla katılımcıların açık uçlu sorulara vermiş oldukları yanıtlar temalar altında kodlandıktan sonra doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Bulguların anlamlı, bütünsel ve tutarlı olmasının sağlanması amacıyla nitel veriler öncelikle iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı analiz edilmiş daha sonra bir arada veriler yeniden gözden geçirilerek ortak temalar oluşturulmuştur. Miles ve Huberman (2015)'in önerdiği Güvenirlik=(Görüş Birliği)/(Görüş Birliği+Görüş Ayrılığı) formülüne göre iki araştırmacı arasındaki uyuma yüzdesi %93 olarak belirlenmiştir. Bu işlem sonucunda elde edilen uyum yüzdesinin %70'in üzerinde çıkması, araştırma için güvenilir kabul edilmektedir (Miles ve Huberman, 2015, s.64).

Araştırmanın bütününde dış geçerliliği sağlamak ve araştırmanın başka araştırmalarla karşılaştırılabilir olması amacıyla veri toplama aracının hazırlanmasından, uygulama ve analiz aşamasına kadar araştırma sürecinin tüm aşamaları detaylı olarak açıklanmıştır. Araştırmada farklı katılımcılardan (rehber öğretmenler ve öğrenciler) verilerin toplanmasıyla veri çeşitliliğinin sağlanmasına çalışılmıştır.

Bulgular

“meslegimiseciyorum.org” ve Kariyer Planlaması Sürecine Katkısı Hakkında Görüş ve Değerlendirmeler

Araştırmaya katılan öğrencilerin “Meslek seçimine ilişkin bir kariyer planlanınız var mı? Lütfen açıklayınız.” sorusuna verdikleri yanıtlar içerik analizine tabi tutulmuş ve “kariyer hedefi belirli”, “kariyer hedefi kısmen belirli” ve “kariyer hedefi belirsiz” olmak üzere üç tema altında 27 öğrencinin görüşleri kodlanmıştır. Temalara göre kodların dağılımı öğrencilerin ifadelerinden yapılan alıntılarla birlikte Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2’ye göre “meslegimiseciyorum.org” web sitesini

değerlendirmek üzere inceleyen öğrencilerin %63'ünün (17 kişi) belirli bir kariyer hedefine sahip oldukları, %11'inin (3 kişi) sınırlı olsa kariyer hedefleri konusunda bir görüşe sahip oldukları ve %26'sının (7 kişi) ise kariyer hedeflerinin henüz belirsiz olduğu görülmüştür.

Tablo 2. “meslegimiseciyorum.org” Web Sitesini Değerlendiren Öğrencilerin Kariyer Hedefleri Hakkındaki Görüşleri

Tema	Kodlar (f, %)	Alıntılar
Kariyer hedefi belirli	17 (%63)	<p>“Mühendislik ya da onun alt dalı bir meslek tercihim olurdu herhâlde. Çünkü bana bu tür meslekler daha yakın geliyor.” (k1)</p> <p>“Asker olmak istiyorum.” (k24)</p> <p>“İyi bir avukat olmak istiyorum.” (k15)</p> <p>“Yurtdışında üniversite ile yazılım mühendisliği okumak istiyorum.” (k3)</p>
Kariyer hedefi kısmen belirli	3 (%11)	<p>“Hangi mesleği seçersek kariyerimizde o yönde gelişir. Bu yüzden dolayı meslek seçim zamanı önemli bir zamandır. Bu dönemde iyi bir araştırma yapmalıyız.” (k6)</p> <p>“İlgi ve yeteneklerim doğrultusunda kendimi ispat edebileceğim bir mesleğe yönelmeyi planlıyorum.” (k7)</p> <p>“Düzenli iş kolaylığı ve kendimin sevebileceği bir mesleğim olsun istiyorum.” (k16)</p>
Kariyer hedefi belirsiz	7 (%26)	<p>“Okulun rehberlik bölümünün geleceğin meslekleri ile ilgili yönlendirmesini isterim.” (k2)</p> <p>“Güzel bir gelecek umuyorum.” (k9)</p> <p>“Kararsızım bilmiyorum.” (k22)</p> <p>“Çok çalışmak!” (k23)</p>

Araştırmaya katılan rehber öğretmenlerin ve öğrencilerin “meslegimiseciyorum.org” hakkındaki genel düşüncelerinizi/değerlendirmenizi açıklayınız.” sorusuna verdikleri yanıtlar analiz edilirken öğretmen ve öğrenci görüşleri ayrı ayrı içerik analizine tabi tutulmuştur. Öğretmen ve öğrenci olarak iki ana tema altında iki alt tema belirlenmiş ve 5 rehber öğretmen ile 27 öğrencinin görüşleri bu alt temalar altında kodlanmıştır. Temalara göre kodların dağılımı katılımcıların ifadelerinden yapılan alıntılarla birlikte Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3’e göre araştırmaya katılarak “meslegimiseciyorum.org” web sitesini değerlendiren tüm katılımcıların görüşlerinin olumlu olduğu görülmüştür. “meslegimiseciyorum.org” sitesinin meslek seçimine yönelik kariyer planlamasına ilişkin sunduğu bilgilerin araştırmanın katılımcıları tarafından başarılı bulunduğu ifade edilebilir.

Tablo 3. “meslegimiseciyorum.org” Web Sitesine İlişkin Katılımcıların Genel Görüşleri

Tema/ Alt tema	Kodlar (f, %)	Alıntılar
R.öğretmen/ Olumlu	5 (%100)	<p>“Gayet başarılı bir çalışma. Çok beğendim.” (r2)</p> <p>“Genel olarak çok yararlı bir site olduğunu düşünüyorum keşke ben kendi mesleğimi seçerken de bu tarz bir siteye sahip olabilseydim diye düşünüyorum. Öğrencilerin bilinçli meslek seçimleri için oldukça yararlı bir site.” (r5)</p> <p>“Animasyon kullanılması ilgi çekici hâle getiriyor, sesli olması görme engelli öğrenciler için güzel bir ayrıntı.” (r1)</p>
R.öğretmen/ Olumsuz	0 (%0)	-
Öğrenci/ Olumlu	27 (%100)	<p>“Faydalı ve güzel bir uygulama.” (k16)</p> <p>“Gerçekten yardımcı olan bir site.” (k26)</p> <p>“Animasyonlar, meslekler hakkında bilgi almamı kolaylaştırdı ve ölçekler de beni farklı alanlara karşı bilinçlendirdi.” (k2)</p> <p>“Çok üniversite ve bölüm var, hepsinin içeriğine ulaşmak için büyük bir çaba gerekirken mesleğimi seçiyorum projesiyle kendimi test etme, bölümler hakkında bilgi alma fırsatım oldu.” (k4)</p>
Öğrenci/ Olumsuz	0 (%0)	-

Araştırmaya katılan rehber öğretmenlerin ve öğrencilerin “meslegimiseciyorum.org” sitesinde en beğendiğiniz içerik modüllerini ve beğeni sebebinizi açıklayınız.” sorusuna verdikleri yanıtlar analiz edilirken öğretmen ve öğrenci görüşleri ayrı ayrı analiz edilmiştir. İçerik analizinde modül adları tema olarak belirlenmiş ve 5 rehber öğretmen ile 27 öğrencinin görüşleri bu alt temalar altında kodlanmıştır. Beğenilerine ilişkin açıklamalar katılımcıların ifadelerinden yapılan alıntılarla birlikte Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4’e göre; araştırmaya katılan rehber öğretmenlerin “Kendini Tanıma” modülünü (f=3, %60) ve “Meslek Alanları” modülünü (f=2, %40) beğendikleri görülmektedir. Öğrencilerin ise birden fazla modülü beğendikleri görülmüştür. Öğrencilerin sırasıyla; “Meslek Alanları”, “Kendini Tanıma” ve “Ölçekler (Envanterler)” modüllerini beğendikleri belirlenmiştir.

Tablo 4. “meslegimiseciyorum.org” Web Sitesinin Modüllerine İlişkin Katılımcıların Görüşleri

Temalar (Modül isimleri)	Kodlar (f, %)		Alıntılar
	Reh. Öğrt.	Öğr.	
“Kendini Tanıma” Modülü	3 (%60)	8 (%23.5)	<p>“Yetenek alanlarını tanıtan uçurtmanın olduğu bölüm çok başarılı. Orijinal buldum.” (r3)</p> <p>“Yetenek alanları içeriği” (r1)</p> <p>“Kişilik ve alanlarla ilgili modülü beğendim. Çünkü bireyler çoğu zaman kendi özelliklerini ve mesleğin gerektirdiği özellikleri bilmeden meslek secimi yapıyor. O nedenle bireyler önce kendi özelliklerini tanımalı sonra mesleklere bakarak karar verirse daha etkili meslek secimi yapabilir.” (r5)</p> <p>“Kendimizi tanıma bölümü” (k3)</p> <p>“Kendini tanıma ve ölçek modülünü çok beğendim. Kendini tanıma, animasyonlarla anlattığı için, ölçek modülleri ise hangi alana yakın olduğumu yalın ve doğru hâlde sunduğu için.” (k2)</p>
“Meslek Alanları” Modülü	2 (%40)	10 (%29.4)	<p>“Meslek alanları tanıtımı kısmını çok beğendim. Animasyon ile çok ilgi çekici.” (r1)</p> <p>“Meslek alanları tanıtımını çok beğeniyorum, animasyon olması ilgi çekici.” (r4)</p> <p>“Mesleklerin ilgi alanlarına göre ayrılmasını sevdim. Böylece farklı alanlardaki meslekler hakkında daha iyi ve detaylı, doğru bilgi sahibi olunabilir.” (k1)</p> <p>“Meslek tanıtımı” (k13)</p>
“Ölçekler (Envanterler)” Modülü	-	7 (%20.6)	<p>“Envanter modülü, hangi alanda olduğum hakkında bilgiler vermekte. Bir de fen modülü tasarımı, puan tablosu ve haritası güzeldi.” (k5)</p> <p>“Envanter sonuçlarını görmek ve beni bir alana yöneltmesi işlevsellik açısından güzel.” (k7)</p>
Görüş Belirtilmemiş	-	9 (%26.5)	<p>“Güzel.” (k14, k15, k18, k22, k23, k24, k25)</p> <p>“-” (k26, k27)</p>

Tablo 5’te ise “meslegimiseciyorum.org” web sitesine ilişkin, katılımcı değerlendirmelerinin soru bazında analizi görülmektedir. Tablo 5’de görülen sorulardan ilk üçü rehber öğretmenlere sunulmadan önce “meslegimiseciyorum.org” web sitesi bir öğrencinin meslek seçimine ilişkin kariyer planlamasına katkı sağlar.”, ikinci soru “meslegimiseciyorum.org” web sitesi bir öğrencinin meslek seçimine ilişkin ihtiyacı olan bilgilere erişmesini sağlar.” ve üçüncü soru “meslegimiseciyorum.org” web sitesi bir öğrencinin meslek seçimine ilişkin beklentilerini karşılar.” biçiminde düzenlenerek sunulmuştur.

Tablo 5. “meslegimiseciyorum.org” Sitesine İlişkin Katılımcı Değerlendirmelerinin Soru Bazında Betimsel İstatistikleri

Sorular (İkinci Form)	Rehber Öğretmen			Öğrenci		
	\bar{X}	ss*	Derece***	\bar{X}	ss**	Derece***
1 “meslegimiseciyorum.org” sitesinin meslek seçimine ilişkin kariyer planlamama katkısı oldu.	5.00	.000	KK+	4.00	.961	K+
2 “meslegimiseciyorum.org” sitesi meslek seçimine ilişkin ihtiyacım olan bilgilere erişmemi sağladı.	4.80	.447	KK+	3.81	1.001	K+
3 “meslegimiseciyorum.org” sitesi meslek seçimine ilişkin beklentilerimi karşıladı.	4.40	.548	KK+	4.00	.920	K+
4 “meslegimiseciyorum.org” sitesi meslek seçimine ilişkin yeterli bilgi sunmaktadır.	5.00	.000	KK+	3.78	1.050	K+
5 “meslegimiseciyorum.org” sitesine üye olmayı kolaylıkla tamamladım.	4.60	.894	KK+	3.96	1.372	K+
6 “meslegimiseciyorum.org” sitesinde gezinme açık ve kolay anlaşılırdır.	4.20	.447	K+	4.04	1.018	K+
7 “meslegimiseciyorum.org” sitesinde metinler açık bir biçimde okunabilir.	4.80	.447	KK+	4.07	1.174	K+
8 “meslegimiseciyorum.org” sitesinde görseller bilgiyi açık ve anlaşılır şekilde iletir.	4.80	.447	KK+	4.04	.940	K+
9 “meslegimiseciyorum.org” sitesinde arayüz tasarımı memnuniyet verici ve sanatsaldır.	4.80	.447	KK+	3.96	.940	K+
10 “meslegimiseciyorum.org” sitesinde arayüz tasarımı yaratıcıdır.	5.00	.000	KK+	3.93	1.141	K+

*N=5, **N=27, ***KK-: Kesinlikle katılmıyorum; K-:Katılmıyorum; BK±: Biraz katılmıyorum Biraz katılıyorum; K+: Katılıyorum;

KK+: Kesinlikle katılıyorum

Tablo 5’e göre “meslegimiseciyorum.org” web sitesinin meslek seçimine ilişkin kariyer planlamasına katkısına, sitenin meslek seçimine ilişkin gerekli bilgilere erişim sağladığına ve sitenin meslek seçimine ilişkin beklentileri karşılamasına yönelik sorulara rehber öğretmenlerin kesinlikle katıldıkları, öğrencilerin ise bu soruları katılıyorum yönünde değerlendirdikleri belirlenmiştir. Sitenin meslek seçimine ilişkin sunduğu bilgilerin yeterliliğine yönelik soruya rehber öğretmenler kesinlikle katıldıklarını ifade ederken (\bar{X} =5.00, ss=.000), öğrenciler katıldıklarını (\bar{X} =3.78, ss=1.050) belirtmişlerdir. Katılımcıların siteye üye olma sürecine ilişkin görüşlerinin olumlu olduğu;

tüm katılımcıların sitenin ara yüzünü, tasarımı, bilgi sunumu ve metinlerin anlaşılabilirliği açısından olumlu değerlendirdikleri görülmüştür.

“meslegimiseciyorum.org” Modüllerinin İçerik Niteliği ve Arayüz Kullanışlılığına İlişkin Değerlendirmeler

“meslegimiseciyorum.org” web sitesinin ve site modüllerinin arayüzlerinin kullanılabilirliğini ve içerik niteliğini rehber öğretmenlerin ve öğrencilerin nasıl algıladıklarına ilişkin madde bazında bulgular ise Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. “meslegimiseciyorum.org” Web Sitesindeki Modüllerin İçerik Niteliği ve Kullanışlılığına İlişkin Betimsel İstatistikleri

			KK ^{-**}	K ^{-**}	BK ^{±**}	K ^{+**}	KK ^{+**}	\bar{X}^*	ss*
			%	%	%	%	%		
İçerik Niteliği	1	Sitedeki içerikler hatasız ve eksiksizdir.	6.3	12.5	28.1	31.3	21.9	3.50	1.16
	2	Sitedeki içeriklerde sunulan bilgiler tarafsızdır.	3.1	3.1	15.6	34.4	43.8	4.13	1.01
	3	Sitedeki içeriklerde paragraflar açık ve anlaşılırdır.	3.1	6.3	15.6	31.3	43.8	4.06	4.19
	4	Sitedeki içeriklerin sunum planı uygundur ve materyaller birbirleri ile ilişkilidir.	6.3	3.1	12.5	21.9	56.3	4.19	1.18
	5	Sitedeki içeriklerin niceliği (sayısı/miktarı/süresi) uygundur ve öğrencinin kapasitesi ile örtüşür.	6.3	3.1	18.8	21.9	50.0	4.06	1.19
	6	Sitedeki içeriklerin niteliği (düzey/doğruluk/güncellik vb.) uygundur ve öğrencinin kapasitesi ile örtüşür.	6.3	9.4	21.9	15.6	46.9	3.88	1.29
	7	Sitedeki içeriklerde ünite/bölüm/konu başlıkları net ve açıktır.	9.4	0	18.8	21.9	50.0	4.03	1.26
	8	Sitedeki içeriklerde organizasyon yapısı açık, anlaşılır ve sistematiktir.	6.3	3.1	12.5	25.0	53.1	4.16	1.17
	9	Sitedeki içeriklerde sunulan örnek olaylar ve durumlar, öğrencinin bilişsel yetenekleriyle örtüşür.	9.4	0	28.1	12.5	50.0	3.94	1.29
Kullanışlılık	1	Sitedeki içeriklerde gezinme açık ve kolay anlaşılırdır.	0	3.1	21.9	21.9	53.1	4.25	.916
	2	Sitedeki içeriklerde metinler açık bir biçimde okunabilir.	3.1	3.1	12.5	21.9	59.4	4.31	1.03
	3	Sitedeki içeriklerde kelimeler çoğunlukla bilgi aktarıcı özelliktedir.	0	6.3	15.6	18.8	59.4	4.31	.965

4	Sitedeki içeriklerde görseller bilgiyi açık ve anlaşılır şekilde iletir.	3.1	3.1	18.8	18.8	56.3	4.22	1.07
5	Sitedeki içeriklerde grafikler ve metin birbirini tamamlar ve öğrencinin anlayışını geliştirmeyi destekler.	0	6.3	15.6	21.9	56.3	4.28	.958
6	Sitedeki içeriklerde canlandırma tasarımı (animasyon) bilgiyi açık ve anlaşılır şekilde iletir.	0	12.5	18.8	15.6	53.1	4.09	1.12
7	Sitedeki içeriklerde canlandırma tasarımı (animasyon) öğrenme isteğini artırır.	0	9.4	15.6	25.0	50.0	4.16	1.02
8	Sitedeki içeriklerde video kalitesi net ve iyidir.	0	15.6	12.5	21.9	50.0	4.06	1.13
9	Sitedeki içeriklerde video iletimi akıcıdır ve duraklama yapmamaktadır.	0	18.8	3.1	40.6	37.5	3.97	1.09
10	Sitedeki içeriklerde arayüz tasarımı memnuniyet verici ve sanatsaldır.	0	12.5	15.6	18.8	53.1	4.13	1.10
11	Sitedeki içeriklerde arayüz tasarımı yaratıcıdır.	0	12.5	12.5	15.6	59.4	4.22	1.10

*N=32, **KK-: Kesinlikle katılmıyorum; K-: Katılmıyorum; BK+: Biraz katılmıyorum Biraz katılıyorum; K+: Katılıyorum; KK+: Kesinlikle katılıyorum.

Tablo 6'ya göre katılımcıların, modüllerde sunulan içerikleri birbiriyle ilişkili ("Sitedeki içeriklerin sunum planı uygundur ve materyaller birbirleri ile ilişkilidir.", $\bar{X}=4.19$, $ss=1.18$) ve sistematik yapıda açık ve anlaşılır ("Sitedeki içeriklerde organizasyon yapısı açık, anlaşılır ve sistematiktir.", $\bar{X}=4.16$, $ss=1.17$) buldukları görülmektedir. Bulgulara dayalı olarak, modül içeriklerinin, toplam puan ve madde bazında analizler dikkate alındığında, tüm katılımcılar tarafından nitelikli ve başarılı olarak değerlendirildiği ifade edilebilir.

"meslegimiseciyorum.org" sitesinin iyileştirilmesine/geliştirilmesine ilişkin katılımcıların görüşlerini belirtmeleri istendiğinde çoğunluğu yanıt vermemekle birlikte; rehber öğretmenlerden r1, r2, r3 ve r5 bu soruya, "ekleyecek bir şey yok", "gayet başarılı" şeklinde yanıt vermişlerdir. r4 bir öneri olarak "görme engelliler için sesli yapılan kısımlar var ancak işitme engelliler de düşünülmesi. Bunun eklenebileceğini düşünüyorum." şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Öğrencilerden ise; k24 "tasarımı çok beğendim.", k9 "ekleyecek bir şey yok ki"; k4 "Sözel-Dil bölümünde bazı içerikler yavaş yüklendi." şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Bu görüşlere göre, genel olarak araştırmaya katılanların "meslegimiseciyorum.org" web sitesini beğendikleri ve sitenin geliştirilmesini/iyileştirilmesini istedikleri belirgin bir özelliğini belirtmedikleri söylenebilir.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada, KYM kariyer geliştirme programını referans alan, “Uçurtma” isimli lise öğrencilerine yönelik yüzyüze yürütülen bir kariyer geliştirme programının destekleyici unsuru olarak geliştirilen “meslegimiseciyorum.org” web sitesinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

“meslegimiseciyorum.org” web sitesinin, alanyazında BDMRS için belirtilen özellikler (Imel, 1996) dikkate alındığında, “Değerlendirme Araçları”, “Meslek Tanımları” ve “Eğitim Bilgileri”ni içerdiği belirtilebilir. Diğer taraftan, “meslegimiseciyorum.org” web sitesi yüzyüze yürütülen kariyer geliştirme programlarına destek sağlayacak bir ortam olarak geliştirildiği için birincil düzeyde “Meslekî Arama” özelliği bulunmamaktadır. Fakat sitenin “Kendini Tanıma” modülündeki bireyin kendine ilişkin farkındalık kazanmasına yönelik bilgilerin ve “Ölçekler” modülündeki değerlendirme araçlarıyla bireyin kendi kişisel özellikleri hakkında bilgi sahibi olmasının, “Meslek Alanları” modülünde bilgilerin meslek türlerine göre kategorilendirilmiş olmasının, bireysel olarak veya rehber öğretmenin yönlendirmesiyle, meslekî arama özelliğini sağlar nitelikte olduğu söylenebilir.

Araştırmanın birinci alt problemi kapsamında site ve içerikleri hakkında tüm katılımcıların görüşlerinin olumlu olduğu belirlenmiştir. Temel, Erkanlı ve Topuz, (2018) bir devlet üniversitesindeki öğrencilerin meslekî kimlik durumlarını analiz ettikleri araştırmalarında, kariyer hedefleri konusunda daha net olan gençlerin seçmiş oldukları alana odaklanarak kendi ilgi, beceri ve yetenekleriyle ilgili kariyer alanlarını araştırabildiklerini ve kendi kariyer planlarıyla bu kariyer alanları arasında eşleştirme yapabildiklerini vurgulamışlardır. Bu araştırmada, “meslegimiseciyorum.org” sitesini ve içeriğini değerlendiren lise öğrencilerine bir kariyer hedeflerinin olup olmadığı sorulduğunda öğrencilerin %74’ü gelecekte sahip olmak istedikleri meslekler bağlamında bir kariyer hedefi belirtmişlerdir. Bu doğrultuda, site hakkında görüşlerini belirten öğrenci katılımcıların kendi kariyer planlarıyla ilgili düşünceleri olduğu ve bu doğrultuda kendi kişisel özellikleriyle ilgili kariyer alanlarını araştırabilen ve kariyer seçimine yönelik bilinçli bireyler oldukları söylenebilir. Bununla birlikte, kariyer rehberliği hizmeti sunan uzmanlar olarak web sitesini değerlendiren rehber öğretmenlerin tamamı sitenin öğrencilere kariyer planlaması açısından katkı sağlayacağını belirtmişlerdir. Bu çerçevede, site ve içeriklerinin, farklı bakış açılarıyla ve kariyer planlamayla ilgili hedefi veya uzmanlığı olan kullanıcılar tarafından olumlu olarak değerlendirilmiş olması

sebebiyle, “meslegimiseciyorum.org” web sitesinin kariyer planlaması sürecine olumlu katkı sağlayabileceği söylenebilir.

Bireyin kendini tanınmasına ve çeşitli meslek alanlarını ayrıntılarıyla inceleyebilmesine ilişkin bilgiler rehber öğretmenler tarafından sınırlı zaman aralıklarında ve tüm öğrencilere eşit düzeyde sunulamayabilir. Korkut (2007), ilk ve orta öğretim kurumlarında ve rehberlik araştırma merkezlerinde çalışan 141 rehber öğretmenin kariyer planlaması alanına yönelik görüşlerini ve uygulamalarını analiz ettiği araştırmasında, rehber öğretmenlerin kariyer planlama konularıyla ilgili temel destek kaynaklarının bilgisayar olduğunu ve bu bağlamda yetkin kişiler tarafından geliştirilecek meslekî rehberlik ile ilgili web sayfalarına ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte, rehber öğretmenlerin kariyer planlamaya yönelik program, ölçek ve materyal gereksinimlerinin de fazla olduğunu ve bu gereksinimlerin rehber öğretmenlere sağlanması açısından teknoloji destekli uygulamaların faydalı olacağını vurgulamıştır. Teknoloji destekli kariyer planlamaya yönelik ortamlarla, öğrencilere alternatif zaman aralığında ve bireysel olarak bu bilgilere erişme ve kendilerini geliştirme imkânı sunulabilir (Giordani, 2006; Shea, 2005; Venable, 2010). Bu doğrultuda, “meslegimiseciyorum.org” ve benzeri teknoloji destekli kariyer planlamaya yönelik ortamların rehber öğretmenler için kariyer rehberliği açısından destekleyici olacağı söylenebilir.

Araştırmada, web sitesinde sunulan modüllere ilişkin katılımcıların beğenileri değerlendirildiğinde rehber öğretmenlerin sırasıyla en beğendikleri modülleri “Kendini Tanıma” ve “Meslek Alanları” olarak; öğrencilerin ise “Meslek Alanları”, “Kendini Tanıma” ve “Envanterler (Ölçekler)” modülleri olarak ifade ettikleri belirlenmiştir. Modüllere ilişkin bu değerlendirmelerin araştırmanın katılımcılarının doğasına uygun ve tutarlı olduğu söylenebilir. Araştırmaya katılan lise öğrencilerinin öncelikle meslek alanları modülünü beğenmiş olmaları, kariyer planlaması sürecindeki bireylerin en çok mesleklerle ve eğitim olanaklarına ilişkin bilgi eksikliği sebebiyle kariyer planlarını oluşturmakta zorlandıkları yönündeki araştırma bulguları (Gati, Saka ve Krausz, 2001) ile tutarlıdır. Bununla birlikte, kendini tanıma ve kendi ilgi ve yetenekleri konusunda bilgi sahibi olma ihtiyaçları (Eremie, 2014; Olamide ve Olawaiye, 2013) doğrultusunda, öğrenci katılımcıların kendini tanıma ve envanterler modüllerini de en beğendikleri modüller olarak belirttikleri düşünülmektedir.

Gati, Saka ve Krausz (2001), bir veya daha fazla BDMRS kullanan 417

genç erişkinin karşılaştıkları karar verme zorluklarını aşmada BDMRS'lerin etkililiğini değerlendirdikleri araştırmalarında, BDMRS'nin özellikle meslekî ve kişisel bilgi eksikliklerini giderme açısından kariyer kararı verme zorluklarını azaltmada etkili olduğunu ifade etmişlerdir. “meslegimiseciyorum.org” sitesinin; kariyer planlaması sürecine katkısına, meslek seçimine ilişkin ihtiyaç duyulan bilgileri sağlamasına ve meslek seçimine yönelik beklentileri karşılamasına yönelik rehber öğretmenlerin ve öğrencilerin görüşlerinin ve değerlendirmelerinin olumlu olması, Gati, Saka ve Krausz (2001)'in araştırma bulgularıyla örtüşmektedir.

Bununla birlikte, “meslegimiseciyorum.org” sitesi değerlendirilmesinde rehber öğretmenler ile öğrenciler arasında az oranda da olsa farklılık olduğu görülmüştür. Rehber öğretmenler meslek seçimine ilişkin sitenin sunduğu bilgileri yüksek düzeyde yeterli kabul ederken, öğrencilerin buna göre daha düşük düzeyde yeterli kabul etmişlerdir. Bunun sebebi, öğrencilerin kariyer planlaması sürecinde bir uzmanın rehberliğine ihtiyaç duymalarından kaynaklı olabilir. Kariyer planlaması sürecinde, uzman desteğinin önemi araştırmalarda vurgulanan bir durumdur (Herman, 2010; Whiston ve ark., 2017). “meslegimiseciyorum.org” web sitesinin temel geliştirme amacının lise öğrencileriyle yüzyüze yürütülen bir kariyer geliştirme programının desteklenmesi olduğu dikkate alındığında, araştırmamızda sitenin kariyer planlamasına yönelik bilgilerinin yeterliliğine ve genel olarak kariyer planlaması sürecine katkısına yönelik rehber öğretmenler ile öğrenciler arasındaki farklılık, sistemin geliştirme amacına uygunluğunun bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Araştırmaya katılanların siteye ve sitenin kariyer planlamasına katkısına ilişkin olumlu görüş ve değerlendirmeleri dikkate alındığında “meslegimiseciyorum.org” gibi kariyer geliştirme programları çerçevesinde hazırlanan teknoloji destekli uygulamaların kariyer planlaması sürecinde faydalı olacağı vurgulanabilir. Web tabanlı kariyer planlama uygulamalarıyla ilgili çalışmalarda, kariyer planlamasına yönelik teknoloji destekli ortamların birey ve kariyer rehberleri için (Abisoye, 2015; Firestein, 2011; Gati ve Asulin-Peretz, 2011; Hirschi, 2018) ve öğrencilerle veliler için (Afolabi, Ojelabi, Amusan ve Adefarati, 2017) faydalı olacağı görüşü desteklenmektedir.

Araştırmanın ikinci alt problemi kapsamında, sitenin ve modüllerin kullanılabilirliği ve içeriklerin niteliğine ilişkin tüm katılımcıların “meslegimiseciyorum.org” web sitesinde, modüllerin içerik niteliğini iyi düzeyde ve arayüzlerini kullanışlı buldukları sonucuna ulaşmıştır. Katılımcıların modül

içeriklerinin niteliğini en çok tarafsızlığı, birbiriyle ilişkili olması ve içeriklerin sistematik, açık ve anlaşılır bir organizasyon yapısında sunulması açısından yeterli buldukları görülmüştür. Katılımcıların site ve modüllerin kullanılabilirliğini; modüllerin arayüz tasarımının yaratıcı olması, metinlerin okunurluğu ve görsellerin anlaşılabilirliği, gezinme yapısının açık ve anlaşılır olması açısından yeterli buldukları görülmüştür.

“meslegimiseciyorum.org” web sitesi bir öğretim tasarımı problemi olarak ele alınmıştır. Öğrenme ortamlarının farklı uzmanların yer aldığı bir öğretim tasarımı sürecinde düzenlenmesi ortamın niteliği açısından önemlidir (Özdilek ve Robeck, 2009). Bu sebeple, katılımcıların siteye ilişkin olumlu değerlendirmelerinin, site tasarımının bir öğretim tasarımı modeline dayalı olmasından da kaynaklandığı düşünülebilir.

Özellikle Türkiye’de bu araştırma sürecinde meslekî kariyer planlamasına yönelik çok fazla kaynağa erişilememiş olması bu konudaki materyallere duyulan ihtiyacın bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Sarıkaya and Khorshid (2009) üniversite öğrencilerinin meslek seçimlerini etkileyen etmenleri araştırdıkları çalışmalarında, gençlere lise döneminde meslek seçimlerini kolaylaştırmak amacıyla etkili rehberlik hizmeti sunulmasının gerekliliğini ve ileride seçebilecekleri mesleklere ilişkin daha fazla bilgi verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. “meslegimiseciyorum.org” benzeri uygulamaların geliştirilmesinin, ilgili kullanıcıların açık erişimine sunulmasının meslekî kariyer planlaması süreçlerine olumlu katkı sağlayacağı söylenebilir.

Araştırmada, kullanıcı görüşlerine dayalı nitel bulguların ve nicel bulguların, birbirini desteklediği görülmektedir. Araştırmanın katılımcısı olan rehber öğretmenlerin ve öğrencilerin “meslegimiseciyorum.org” web sitesini beğendikleri ve sitenin değiştirilmesini/iyileştirilmesini istedikleri belirgin bir özelliği belirtmedikleri görülmüştür. Diğer tarafta, bir rehber öğretmen engelli bireylere yönelik siteye eklemeler yapılabileceği görüşünü ifade etmiştir. Bu araştırmada “meslegimiseciyorum.org” web sitesi lise öğrencilerinin sistematik bir yapıda kariyer planlamalarına destek olabilecek teknoloji destekli bir ortam olarak geliştirilmiş olmakla birlikte, kariyer planlaması açısından engelli bireylere yönelik teknoloji destekli uygulamaların ve bu tür uygulamaların tasarım özelliklerinin belirlenmesine yönelik araştırmalar yapılmasının da faydalı olacağı söylenebilir.

Bu araştırmada “meslegimiseciyorum.org” web sitesinin az sayıda kullanıcı tarafından değerlendirilmiş olması bir sınırlılıktır.

“meslegimiseciyorum.org” web ortamında yayınlanan bir uygulama olması sebebiyle internet erişimi gerektirmektedir. “Uçurtma” kariyer geliştirme programının okulda yüz yüze yürütüldüğü süreçte MEB’in web sitesi güvenlik kısıtlamaları sebebiyle web sitesine okulun bilgisayar ağı üzerinden erişim mümkün olmamış ve proje sürecinde bu sorun aşılamamıştır. Bu sebeple, “Uçurtma” kariyer geliştirme programının uygulandığı okulda tüm öğrencilerin web sitesini incelemesi ve değerlendirmesi sağlanamamıştır. Bu doğrultuda, web sitesinin bir BDMRS örneği olarak niteliğinin geliştirilmesi, eksik özelliklerinin iyileştirilmesi (örn. engelli bireylere yönelik sitede düzenlemeler yapılması) amacıyla daha fazla sayıda ve farklı kullanıcı gruplarıyla siteye ilişkin değerlendirme çalışmalarının yapılması sitenin niteliksel olarak gelişimine katkı sağlayacaktır.

Bu araştırma ile meslekî kariyer planlamasına yönelik yapılan çalışmaların önemli olduğu ve özellikle ulusal bazda daha fazla nitelikli ve sürdürülebilir uygulamalara ihtiyaç duyulduğu görülmüştür. Bununla birlikte; kariyer planlaması modelleri ve görsel/içerik tasarım ilkeleri doğrultusunda geliştirilecek, nitelik ölçütleri oluşturulmuş uygulamaların rehber öğretmen ve öğrenciler için kariyer planlama sürecinde fayda sağlayıcı olacağı ortaya konmuştur. Bu sebeple kariyer planlamasına yönelik web tabanlı uygulamalarına yönelik çalışmaların yapılması, bu tür sistemlerin nitelikli örneklerinin artması açısından önerilebilir. Ayrıca bu tür uygulamaların meslekî kariyer planlaması sürecinde rehber öğretmenlere ve öğrencilere, kariyer hizmetlerine sağlayacağı katkılara ilişkin daha derinlemesine araştırmalar yapılmasına ihtiyaç vardır.

Kaynakça

- Abisoye, O. A., Alabi, I., Ganiyu, S. O., Abisoye, B. O. ve Omokore, J. (2015). A web-based career guidance information system for pre-tertiary institutions students in Nigeria. *The International Journal of Scientific Research in Science, Engineering and Technology*, 1(3), 229-240.
- Acar, T. (2013). Kariyer psikolojik danışmasının desteklenmesi ve planlanması için teknolojinin kullanılması. F. K. Owen, (Ed.), *21. yüzyılda kariyer gelişimi müdahaleleri* içinde (226-248). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- ACTE- Association for Career and Technical Education (2008). *Career and technical education's role in career guidance*. Issue brief december 2008. <http://www.acteonline.org/WorkArea/DownloadAsset.aspx?id=2095>
- Afolabi, A., Ojelabi, R., Amusan, L. ve Adefarati, F. (2017). Development of a web-based building profession career portal as a guidance information system for secondary school students. S.Misra, V.O. Matthews, A.Adewumi, (Ed.), *2017 International Conference on Computing Networking and Informatics (ICCN)*

- içinde (s.1-10).
<https://ieeexplore.ieee.org/stamp/stamp.jsp?tp=&arnumber=8123767>.
- Arık, N. ve Seyhan, B. (2016). Üniversite öğrencilerinin kariyer planlamasında teknoloji bilgisi ve gelecek beklentilerinin rolü. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergileri*, 5(7), 2218-2231.
- Aydın, G. (1988). Okul rehberlik uygulamalarında bazı sorunlar: bir karşılaştırma. *Eğitim ve Bilim*, 12(68), 61-66.
- Bağatır, S. ve Peker, R. (2004). Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin yetenek ilgi ve değerleri ile okudukları bölümler arasındaki ilişki. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 329-340.
- Branch, R. M. (2009). *Instructional design: The ADDIE approach*. New York: Springer Science & Business Media.
- Dağ, F. (2016). The Turkish version of web-based learning platform evaluation scale: reliability and validity study. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 16(5), 1531-1561.
- Doğan, H. (2011). Ağ bağlantılı sınıf rehberliği uygulamasının ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerine etkisi. *University of Gaziantep Journal of Social Sciences*, 10(3), 1077-1098.
- Doğan, N. ve Tokat, M. A. (2008). E-rehberlik ve öğrenci dosyası takip sistemi: türkiye için bir web tabanlı etkileşimli rehberlik ve öğrenci dosyası takip arayüzü. *E-Journal of New World Sciences Academy: Engineering Sciences*, 3(2), 250-267.
- Eremie, M. D. (2014). Comparative analysis of factors influencing career choices among senior secondary school students in Rivers State, Nigeria. *Arabian Journal of Business and Management Review (OMAN Chapter)*, 4(4), 20-25.
- Ezenkwu, C. P., Johnson, E. H. ve Jerome, O. B. (2017). automated career guidance expert system using case-based reasoning. *Computing, Information Systems, Development Informatics & Allied Research Journal*, 8(1), 81-88.
- Firestein, C. (2011). *Review of FOCUS-2 an online career and education exploration assessment tool*.
<https://cindyfirestein.files.wordpress.com/2011/10/review-of-focus-for-ace-submission.pdf>
- Fowkes, K. ve McWhirter, E. (2007). Evaluation of computer-assisted career guidance in middle and secondary education settings: status, obstacles, and suggestions. *Journal of Career Assessment*, 15(3), 338-400.
- Gati, I. ve Asulin-Peretz, L. (2011). Internet-based self-help career assessments and interventions: challenges and implications for evidence-based career counseling. *Journal of Career Assessment*, 19(3), 259-273.
- Gati, I., Saka, N. ve Krausz, M. (2001). Should I use a computer-assisted career guidance system? It depends on where your career decision-making difficulties lie. *British Journal of Guidance & Counselling*, 29(3), 301-321.
- Gillie, S., Buhl, C., Mollerup, C., Phillips, D. ve Hoffman, C. (2009). *The association of computer-based systems for career information (acsci) standards implementation handbook*.
https://associationdatabase.com/aws/ACRP/asset_manager/get_file/37673?ver=9
- Giordani, P. (2006). Technology influences the profession. *National Association of Colleges and Employers Journal*, 67(18), 263-272.

- Göksu, İ., Özcan, K. V., Çakır, R. ve Göktaş, Y. (2014). Studies related to instructional design models in Turkey. *Elementary Education Online*, 13(2), 694-709.
- Herman, S. (2010). Career HOPES: An Internet-delivered career development intervention. *Computers in Human Behavior*, 26(3), 339-344.
- Hirschi, A. (2018). The fourth industrial revolution: issues and implications for career research and practice. *Career Development Quarterly*, 66(3), 192-204.
- Imel, S. (1996). *Computer-based career information systems*.
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED395216.pdf>
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri*. Ankara: Tekişik Web Ofset.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karataş, Z. ve Baltacı, H. Ş. (2013). Ortaöğretim kurumlarında yürütülen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine yönelik okul müdürü, sınıf rehber öğretmeni, öğrenci ve okul rehber öğretmeninin (psikolojik danışman) görüşlerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 427-460.
- Kim, T. H. ve Kim, Y. H. (2001). The effect of a computer-assisted career guidance program on secondary schools in Korea. *Asia Pacific Education Review*, 2(1), 111-118.
- Korkut, F. (2007). Psikolojik danışmanların meslekî rehberlik ve psikolojik danışmanlık ile ilgili düşünceleri ve uygulamaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(32), 187-197.
- Korkut-Owen, F., Demirtaş-Zorbaz, S. ve Mutlu-Sural, T. (2015). Career sailboat model as a tool for the guidance counsellor. *School Guidance Handbook*. Ankara: An Yayıncılık.
- Kruse, K. (2002). *Introduction to instructional design and the ADDIE model*.
<http://docshare01.docshare.tips/files/12024/120247130.pdf>
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı* (2. baskı). Ankara: Doğu Matbaacılık.
- Kuzgun, Y., Timur, B. ve Bozgeyikli, B. (2010). Ortaokul bilgisayar destekli meslek rehberliği. İstanbul: Nobel.
- Kuzu, A. (2011). Çoklu ortam uygulamalarının kurumsal temelleri. ÖÖ Dursun, H.F. Odabaşı, (Ed.), *Çoklu ortam tasarımı (gözden geçirilmiş 3. baskı)* içinde (2-33). Ankara: Pegem Akademi.
- Lentz, J., Reardon, R. ve Sampson, J. (1993). Holland's theory and effective use of computer-assisted career guidance systems. *Journal of Career Development*, 19(4), 245-53.
- Maduakolam, I. (2000). Career development theories and their implications for high school career guidance and counseling. *The High School Journal*, 83(2), 28-40.
- Mallen, M. J., Vogel, D. L., Rochlen, A. B. ve Day, S. X. (2005). Online counseling: Reviewing the literature from a counseling psychology framework. *Counseling Psychologist*, 33, 819-871.
- Mayer, R. E. ve Moreno, R. (2002). Aids to computer-based multimedia learning. *Learning and instruction*, 12(1), 107-119.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (2015). *Qualitative data analysis*. (S. A. Altun ve A. Ersoy, Çev. Ed.) Ankara: Pegem Akademi. (Orijinal çalışma basım tarihi 1994)

- Olamide, S. O. ve Olawaiye, S. O. (2013). The factors determining the choice of career among secondary school students. *The International Journal of Engineering and Science*, 2(6), 33-44.
- Owen, F. K. (2013). Kariyer gelişimi müdahalelerine giriş. F. K. Owen, (Ed.), *21. yüzyılda kariyer gelişimi müdahaleleri* içinde (1-37). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Özdaşlı, K. (2008). *Bireysel kariyer planlamada etkili olan faktörler ve üniversitele- rin etkisi üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdilek, Z. ve Robeck, E. (2009). Operational priorities of instructional designers analyzed within the steps of the Addie instructional design model. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 1(1), 2046-2050.
- Papakota, A. (2016). Career counselling development: A case study of an innovative career counselling tool. *Industry and Higher Education*, 30(5), 327-333.
- Peker, M., Gürüler, H., Şen, B. ve İstanbullu, A. (2017). A new fuzzy logic based career guidance system: WEB-CGS. *Tehnički Vjesnik*, 24(6), 1863-1868.
- Sampson, J. (1993). *Current status and future potential for evaluating the design and use of Computer Based Career Information Delivery Systems in the United States*: (Teknik Rapor No. 17). Florida: Center for the Study of Technology in Counseling and Career Development.
- Sampson Jr, J. P., Reardon, R. C., Humphreys, J. K., Peterson, G. W., Evans, M. A. ve Domkowski, D. (1990). A differential feature-cost analysis of nine computer-assisted career guidance systems. *Journal of Career Development*, 17(2), 81-111.
- Sampson Jr, J. P., Reardon, R. C., Reed, C., Rudd, E., Lumsden, J., Epstein, S., Folsom, B., Herbert, S. M., Johnson, S., Simmons, A., Odell, J., Rush, D., Wright, L., Lenz, J. G., Peterson, G. W. ve Greeno, B. P. (1998). *A differential feature-cost analysis of seventeen computer-assisted career guidance systems* (8. baskı), (Teknik Rapor No. 10). Tallahassee, FL: Florida State University, Center for the Study of Technology in Counseling and Career Development.
- Sarıkaya, T. ve Khorshid, L. (2009). Üniversite öğrencilerinin meslek seçiminin etkileyen etmenlerin incelenmesi: üniversite öğrencilerinin meslek seçimi. *Journal of Turkish Educational Sciences*, 7(2), 393-423.
- Severy, L. E. (2008). Analysis of an online career narrative intervention: "What's my story?". *The Career Development Quarterly*, 56(3), 268-273.
- Shea, P. A. (2005). Serving students online: Enhancing their learning experience. *New Directions for Student Services*, 112, 15-24.
- Tekin, H. (1996). Eğitimde ölçme ve değerlendirme (9. baskı). Ankara: Yargı Yayınları.
- Temel, E. K., Erkanlı, H. ve Topuz, Y. V. (2018). Üniversite öğrencilerinin meslekî kimlik durumunun değerlendirilmesi: Abant İzzet Baysal Üniversitesi örneği. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14(1), 135-156.
- Trollip, S. R. ve Alessi, S. M. (2001). *Multimedia for learning: methods and development*. Massachusetts: Allyn & Bacon.
- Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği (2018). *Türkiye 'de psikolojik danışma hizmetlerinin dünü, bugünü ve yarını*.
<http://www.pdr.org.tr/Icerik.ASP?ID=1406#.WmsJKKhl82w>

- Ulusal Meslekî Bilgi Sistemi (UMBS) (b.t.). *Meslekî bilgi sistemi*.
http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/16/01/757787/dosyalar/2015_03/20082636_12072258_ulusalmeslekibilgisistemi.pdf
- Ulusal Meslekî Bilgi Sistemi (UMBS) (b.t.). Ulusal mesleki bilgi sistemi.
http://cibaliaihl.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/34/10/969666/dosyalar/2017_06/29110107_2017_2018_MBS_TANITIM.pdf
- Venable, M. A. (2010). Using technology to deliver career development services: Supporting today's students in higher education. *The Career Development Quarterly*, 59(1), 87-96.
- Whiston, S. C., Li, Y., Mitts, N. G. ve Wright, L. (2017). Effectiveness of career choice interventions: A meta-analytic replication and extension. *Journal of Vocational Behavior*, 100, 175-184.
- Yeşilyaprak, B. (2012). Meslekî rehberlik ve kariyer danışmanlığında paradigma değişimi ve Türkiye açısından sonuçlar: Geçmişten geleceğe yönelik bir değerlendirme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(1), 97-118.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (7. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, T. T. ve Yıldız, Ö. (2005, Aralık). *Meslekî yönlendirmede web desteği*. X. Türkiye'de İnternet Konferansı'nda sunulan bildiri, İstanbul.
<http://inet-tr.org.tr/inetconf10/bildiri/19.doc>
- Yüksel-Şahin, F. (2008). Evaluation of school counseling and guidance services based on views of high school students. *Journal of Human Sciences*, 5(2), 2-26.